

Referanser: SKR 16/12, SKR 31/12

Saksdokumenter:

KR 62.1/12	Brev fra FAD.pdf	
KR 62.2/12	Saksdokument_SKR_16_12.pdf	

Evaluering av Sørsamisk menighet

Sammendrag

Samisk menighet i sørsamisk område (Saemien åålmege) ble etablert av det daværende Kultur- og kirke departementet som en 4-årig forsøksordning fra 1. januar 2009 til 31. desember 2012. Departementet ba om at Samisk kirkeråd evaluerer forsøket i samarbeid med Nidaros bispedømmeråd ved forsøksperiodens slutt.

I sak *SKR 16/12 Samisk menighet i sørsamisk område – Evaluering av forsøk* sluttet Samisk kirkeråd seg til Nidaros bispedømmeråds evaluering av ordningen og uttrykte at det er viktig at menigheten nå gjøres til en permanent ordning. Samisk kirkeråds evaluering er oversendt departementet i brev av 24.09. d.å.

I brev av 04.10. d.å. til Kirkerådet ber Fornyings-, administrasjons og kirke departementet om en bredere vurdering av en eventuell permanentisering av kategorialmenigheten i sørsamisk område, og departementet forlenger samtidig forsøket med ett år i påvente av dette.

Dette legges i dette saksdokumentet til grunn at departementet nå etterspør vurderinger av problemstillinger som ikke var synliggjort og drøftet i sak SKR 16/12. I lys av dette drøftes to hovedproblemstillinger. For det første drøftes grunnlaget for, og konsekvensene av, å opprette denne kategorialmenigheten på minoritetspolitisk grunnlag. For det andre gir saksdokumentet en vurdering og prioritering av stillings- og ressursbehovene i *Saemien åålmege* og sørsamisk kirkeliv i lys av føringene i *Strategiplan for samisk kirkeliv*.

Forslag til vedtak

1. Kirkerådet viser til Samisk kirkeråds evaluering av Samisk menighet i sørsamisk område i sak SKR 16/12 hvor det anbefales at Saemien åålmege / samisk menighet i sørsamisk område gjøres til en fast ordning. Kirkerådet gir sin tilslutning til denne anbefalingen og tar til etterretning at Fornyings-, administrasjons og kirkedepartementet har forlenget prøveordningen til 31.12.2013 i påvente av en bredere begrunnelse av en slik permanentisering.
2. Kirkerådet begrunner sin anbefaling av en permanentisering av en egen sørsamisk kategorialmenighet med følgende:
 - Samene er urfolk i Norge med særlige rettigheter i henhold til Grunnloven og folkeretten. Samer som urfolk må gis reell mulighet til å delta i kirkens nasjonale fellesskap ut fra sin egenart.
 - Sørsamenes minoritetssituasjon, kombinert med spredt bosetting over et stort bosettingsområde, krever særlige tiltak med hensyn til å skape arenaer for styrking og videreutvikling av sørsamisk kirkeliv.
 - Sørsamisk språk er et alvorlig truet språk, samtidig som myndighetene har som uttalt målsetting at språket skal ha en trygg framtid i Norge. Sørsamene har en rett på kirkelig betjening på sitt eget språk i henhold til samelovens språkregler.

Det vises for øvrig til saksdokumentets utdyping av disse momentene.

3. Kirkerådet vil peke på at en permanentisering av en sørsamisk kategorialmenighet har en særskilt begrunnelse i samenes status som urfolk. Med denne særskilte begrunnelse vil det ikke skape presedens ved eventuelle andre forslag om opprettelse av kategorialmenigheter.
4. Departementet mener spørsmålet om å styrke stillingen som daglig leder i menigheten "må settes i en tydeligere sammenheng med andre tiltak og satsningsforslag innenfor samisk kirkeliv, i tråd med *Strategiplan for samisk kirkeliv*. Departementet viser særlig til strategiplanens (handlingsplanens) prioritering av samiske språkmedarbeiderstillinger."

Kirkerådet understreker de økte ressursbehovene til Samisk menighet i sørsamisk område, slik disse er påpekt i *Strategiplan for samisk kirkeliv*. Kirkerådet mener at ivaretagelse av sørsamisk språk må gis absolutt prioritet i opptrappingen av ressurser til menigheten. Skal sørsamisk overleve som bruksspråk både generelt, og i kirkelig sammenheng, må tiltak settes inn nå. Kirkerådet forutsetter at stillingen som språkmedarbeider kommer på plass i statsbudsjettet 2013. Det er samtidig et reelt behov for å styrke driften av Saemien åålmege ved å økes stillingen som daglig leder fra 50 til 100 %.

Saksorientering

Bakgrunn

Samisk menighet i sørsamisk område (Saemien åålmege) ble etablert av det daværende Kultur- og kirke departementet som en 4-årig forsøksordning fra 1. januar 2009 til 31. desember 2012. Da forsøksordningen ble etablert, ba departementet om at Samisk kirkeråd evaluerer forsøket i samarbeid med Nidaros bispedømmeråd ved forsøksperiodens slutt.

Samisk kirkeråd evaluerte prøveordningen i sak *SKR 16/12 Samisk menighet i sørsamisk område – Evaluering av forsøk*, og har oversendt evalueringen til Fornyings-, administrasjons og kirke departementet i brev av 24.09. d.å. Samisk kirkeråd fattet følgende vedtak i saken:

Samisk kirkeråd slutter seg til Nidaros bispedømmeråds evaluering av ordningen med samisk menighet i sørsamisk område. Etableringen av Saemien åålmege / Samisk menighet i sørsamisk område har bidratt til en svært positiv utvikling i sørsamisk kirkeliv den siste 4-årsperioden. Samisk kirkeråd mener det er viktig at menigheten nå gjøres til en permanent ordning.

Nidaros bispedømmeråd peker på behovet for økt ressurs til stillingen som daglig leder i Saemien åålmege. Samisk kirkeråd vil i tillegg understreke viktigheten av at en 100 % sørsamisk språkmedarbeiderstilling blir opprettet som forutsatt i Strategiplan for samisk kirkeliv. Det finnes ingen språkstilling for sørsamisk språk i Den norske kirke, og Saemien åålmege vil være den viktigste arenaen for å styrke kirken som arena for sørsamisk språk. En betydelig del av stillingens virkeområde vil høre inn under Saemien åålmege.

Samisk kirkeråd anbefaler at Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet gjør Saemien åålmege / samisk menighet i sørsamisk område til en fast ordning fra 1. januar 2013.

I brev av 04.10. d.å. til Kirkerådet ber Fornyings-, administrasjons og kirke departementet om en bredere vurdering av en eventuell permanentisering av kategorialmenigheten i sørsamisk område, og departementet forlenger samtidig forsøket med ett år i påvente av dette.

Departementet tar til etterretning at instansene som har vært involvert i evalueringen, ønsker at menigheten skal opprettes som en permanent ordning. Likevel mener departementet at det er behov for en bredere vurdering av en eventuell permanentisering av kategorialmenigheten i sørsamisk språkområde, herunder behovet for å styrke stillingen som daglig leder i menigheten. Disse spørsmålene må settes i en tydeligere sammenheng med andre tiltak og satsningsforslag innenfor

samisk kirkeliv, i tråd med *Strategiplan for samisk kirkeliv*. Departementet viser særlig til strategiplanens (handlingsplanens) prioritering av samiske språkmedarbeiderstillinger. Vi ber om at Kirkerådets vurdering sendes departementet innen 1. februar 2013.

Departementet ber altså om en bredere vurdering av grunnlaget for en permanentisering av den sørsamiske katedralmenigheten Saemien åålmege. Kirkerådet oppfatter det slik at departementet nå etterspør vurderinger av problemstillinger som ikke var synliggjort og drøftet i sak SKR 16/12. I lys av dette fremstår to hovedproblemstillinger som aktuelle å ta opp. Den første handler om grunnlaget for, og konsekvensene av, å opprette denne katedralmenigheten på minoritetspolitisk grunnlag. Den andre hovedproblemstillingen handler om en vurdering og prioritering av stillings- og ressursbehovene i *Saemien åålmege* og sørsamisk kirkeliv i lys av føringene i *Strategiplan for samisk kirkeliv*. Sakspapiret vil i fortsettelsen drøfte disse to problemstillingene hver for seg.

Katedralmenighet på minoritetspolitisk grunnlag – begrunnelse og konsekvenser

Bakgrunnen for ønsket om å permanentisere Samisk menighet i sørsamisk område – Saemien åålmege, handler om den sørsamiske befolkningens behov for å delta i, og utforme, et kirkeliv på egne premisser.

Sørsamene utgjør en liten befolkning spredt over et stort geografisk område. I hele det sørsamiske bosettingsområdet (fra Elgå i Hedmark til Saltfjellet i Nordland) er sørsamene en minoritet i sine lokale menigheter. Det er derfor behov for å tilrettelegge særlige arenaer for at sørsamer kan ivareta og utvikle en sørsamisk identitet i kirkelivet.

Det handler ikke bare om å gi sørsamer mulighet til å danne et sørsamisk fellesskap i kirken, men også om at sørsamisk språk skal ha reelle språkarenaer i kirken. Det sørsamiske språket er i en særlig sårbar situasjon. Anslagsvis 500 personer i Norge og Sverige snakker sørsamisk, og språket står på UNESCOs liste over alvorlig truede språk. I regjeringens *Handlingsplan for samiske språk* er det en uttalt målsetting at alle de tre offisielle samiske språkene skal ha en trygg framtid i Norge. Samelovens språkregler legger dessuten føringer for bruk av samisk språk i kirkelige tjenester og kirkelig administrasjon. Fra 01.01.2013 vil to kommuner i det sørsamiske språkområdet (Snåsa og Røyrvik) være en del av forvaltningsområdet for samisk språk.

Det er en målsetting at sørsamer inkluderes på en positiv måte i lokalt menighetsliv, men dette vil høyst sannsynlig ikke være tilstrekkelig for å skape reelle og livskraftige sørsamiske språkarenaer i kirken. Samisk menighet for sørsamisk område ble derfor opprettet som et supplement til lokal menighetstilhørighet, der medlemskap i katedralmenigheten ikke fikk konsekvens for personers medlemskap i lokal menighet.

Strategiplan for samisk kirkeliv vedtatt av Kirkemøtet i 2011 har flere føringer med relevans for saken. Visjonen «livskraftig og likeverdig – samisk kirkeliv i Den norske

kirke» gjelder selvfølgelig også for sørsamisk kirkeliv. Strategiplanens formuleringer om inkludering som minoritetspolitisk grunnprinsipp, har særlig relevans for vurderingen av permanentisering av Samisk menighet i sørsamisk område – Saemien åålmege:

Det er et selvfølgelig utgangspunkt for Den norske kirke at staten Norge er etablert på territoriet til to folk, det norske og det samiske, og at samene er et urfolk i Norge. Derfor forutsetter *Strategiplan for samisk kirkeliv* at *inkludering* er grunnprinsippet for samenes deltakelse i Den norske kirke. Samene som urfolk har rett til å gis rom og reell mulighet til å delta i kirkens nasjonale fellesskap ut fra sin egenart. Samisk kirkeliv skal ikke segregeres i Den norske kirke, dvs. avgrenses til noen samisk-kirkelige enklaver i kirkelandskapet. Samisk kirkeliv skal heller ikke integreres, dvs. strømlinjeformes og likedannes med majoritetskirkens ”hovednorm”. Samisk kirkeliv skal tvert om *inkluderes*, dvs. gis rom til å delta med sin forskjellighet som en nødvendig og likeverdig del av Den norske kirke.

Det siste skal ikke forstås som et argument mot nødvendigheten av også å skape egne samiske arenaer i Den norske kirke. For at en minoritet skal sikres reell deltakelse, vil det i enkelte tilfeller også være behov for å skape egne arenaer. Slike arenaer har imidlertid ikke som formål å fremme segregering, men inkludering, dvs. mulighet til reell deltakelse i kirken ut fra sin egenart.

(Strategiplan for samisk kirkeliv, s. 57)

To momenter i dette utdraget har særlig relevans som begrunnelse for permanentisering av en samisk menighet i sørsamisk område. Det første handler om *urfolksdimensjonen*. Dette momentet utdypes nærmere nedenfor.

Det andre momentet uttrykkes eksplisitt i det siste avsnittet i sitatet ovenfor. Det er vanskelig å se for seg at den sørsamiske minoriteten kan sikres en «reell deltakelse» i Den norske kirke, uten at det skapes en særlig arena for dette. Dette handler ikke om segregering av sørsamisk kirkeliv, men i egentlig forstand om inkludering. Det gir mulighet til å delta i det øvrige kirkelivet ut fra sin egenart. Uten denne arenaen er det stor risiko for at egenarten i sørsamisk kirkeliv på sikt går tapt.

Begrunnelsen for en permanentisering av Saemien åålmege – samisk menighet i sørsamisk område kan oppsummeres i tre argumenter:

- Urfolksargumentet: Samene som urfolk må gis reell mulighet til å delta i kirkens nasjonale fellesskap ut fra sin egenart
- Minoritetssituasjonen: sørsamene er en minoritet i minoriteten.
- Det demografiske argumentet: sørsamene bor spredt og i mindretall i alle menigheter i det sørsamiske området
- Det språklige argumentet: sørsamisk språk er et alvorlig truet språk, samtidig som myndighetene har som uttalt målsetting at språket skal ha en trygg framtid i Norge. Sørsamene har en rett på kirkelig betjening på sitt eget språk i henhold til samelovens språkregler.

Drøfting av mulige konsekvenser for andre menighetsdannelser

Prøveordningen Saemien åålmege – samisk menighet i sørsamisk område står i en særstilling som kategorialmenighet, i og med at den er opprettet på etnisk grunnlag. En problemstilling som er relevant å drøfte, er derfor hvorvidt permanentisering av menigheten, vil kunne medføre krav om dannelse av andre kategorialmenigheter på etnisk grunnlag i Den norske kirke, f.eks. med utgangspunkt i ulike innvandrergrupper. Kirkerådet vil ikke ta stilling til behovet for dette, men peke på at den prinsipielle begrunnelsen uansett vil måtte være en annen.

En evt. permanentisering av Samisk menighet i sørsamisk område har en særlig begrunnelse i samenes status som urfolk i Norge og kan forankres i Grunnloven § 110a som sier at ”Det paaligger Statens Myndigheter at lægge Forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og utvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv.” Bestemmelsen har fortsatt relevans for Den norske kirke etter at relasjonene mellom stat og kirke er endret.

FN-deklarasjonen om urfolks rettigheter artikkel 12 fastslår urfolks rett til å utøve og videreføre egne åndelige og religiøse tradisjoner, skikker og seremonier: ”Indigenous peoples have the right to manifest, practice, develop and teach their spiritual and religious traditions, customs and ceremonies [...]” Det er rimelig å mene at bestemmelsen også har relevans for samers kristendomstradisjoner og mulighet for å forme et samisk kirkeliv innenfor Den norske kirke.

I lys av samers status som urfolk vil altså en permanentisering av menigheten ha en annen prinsipiell begrunnelse enn andre eventuelle etnisk baserte menighetsdannelser. Det eneste som en evt permanentisering prinsipielt skulle kunne åpne opp for, er derfor i realiteten kun mulige forslag om opprettelse av andre samiske kategorialmenigheter i Den norske kirke. Dette har ikke Kirkerådet gått dypt inn i, men et par refleksjoner kan gis. Den nærmeste gruppen til å etablere en tilsvarende menighetsstruktur måtte være lulesamene. Men det må understrekes at de demografiske forholdene her er ganske annerledes. Mens sørsamenes bosettingsområde er spredt over et stort område, er det lulesamiske kjerneområdet særlig konsentrert om Tysfjord og Hamarøy kommuner. Det er med andre ord forhold som setter sørsamisk kirkeliv i en særstilling, med hensyn til behov for en egen samisk kategorialmenighet.

Vurdering av stillings- og ressursbehov

Saemien åålmege – Samisk menighet i sørsamisk område har i dag 4 stillinger knyttet til menigheten: Prest for sørsamer (100 %), sørsamisk diakon (100 %), sørsamisk trosopplærer (100 %) og daglig leder (50 %).

Strategiplan for samisk kirkeliv nevner særlig to momenter med hensyn til behov for økte ressurser til Samisk menighet for sørsamisk område / sørsamisk kirkeliv (jf. kap. 5.4.1 Lokalkirken).

Det første gjelder etablering av *1 ny stilling (100 %) for sørsamisk kirketolk / språkmedarbeider*. Strategiplanen forutsetter at “stillingen forankres i Samisk menighet i sørsamisk område, men det tilligger stillingen også å yte visse tjenester mot menigheten i Snåase/Snåsa (og evt. andre menigheter som innlemmes i forvaltningsområdet for sørsamisk språk), Nidaros bispedømme og det sentralkirkelige leddet”.

Det andre ressursbehovet strategiplanen nevner på stillingssiden, handler om å styrke driften av Samisk menighetsråd i sørsamisk område ved å *øke stillingen som daglig leder fra 50 til 100 %* (kap. 5.4.1 Lokalkirken).

Da Nidaros bispedømmeråd 8. juni d.å. evaluerte forsøket med Samisk menighet i sørsamisk område (sak NBDR-051/12) viste bispedømmerådet til behovet for økte ressurser knyttet til stillingen som daglig leder, men ikke til språkmedarbeiderstillingen.

I sitt vedtak (SKR 16/12) viste Samisk kirkeråd til dette, og understreket “viktigheten av at en 100 % sørsamisk språkmedarbeiderstilling blir opprettet som forutsatt i Strategiplan for samisk kirkeliv. SKR begrunnet dette slik: “Det finnes ingen språkstilling for sørsamisk språk i Den norske kirke, og Saemien åålmege vil være den viktigste arenaen for å styrke kirken som arena for sørsamisk språk. En betydelig del av stillingens virkeområde vil høre inn under Saemien åålmege.”

Den ulike vektleggingen hos Nidaros bispedømmeråd og Samisk kirkeråd, er antakelig bakgrunnen for at departementet i sitt brev av 24.09. d.å. ber om ytterligere vurdering av forholdet. Departementet mener spørsmålet om å styrke stillingen som daglig leder i menigheten “må settes i en tydeligere sammenheng med andre tiltak og satsningsforslag innenfor samisk kirkeliv, i tråd med *Strategiplan for samisk kirkeliv*. Departementet viser særlig til strategiplanens (handlingsplanens) prioritering av samiske språkmedarbeiderstillinger.”

“Den tydeligere sammenhengen” som departementet etterspør, må bl.a. forstås som en tydeligere vektning av stillings- og ressursbehovene i et helhetsperspektiv. Kirkerådet er av den oppfatning at handlingsplanen i Strategiplan for samisk kirkeliv gir språkstillingene den aller høyeste prioritet, både ved at handlingsplanen forutsetter disse stillingene implementert først. I tillegg følger begrunnelsen for disse stillingene først, samt at disse stillingene har den tygste begrunnelsen. Strategiplanen omtaler dem som “absolutt nødvendige”:

“Foreslåtte *samiske språkmedarbeider/kirketolk-stillinger* ansees som absolutt nødvendige for kirkens etterlevelse av samelovens språkregler. Dette gjelder i særlig grad stillingene for sørsamisk og lulesamisk språk, som i dag ikke har egne stillingsressurser i Den norske kirke. Alle stillingene fases inn i 2012/2013.

Kirkerådet vil ikke underslå behovet for økte ressurser til drift av daglig leder i det sørsamiske menighetsrådet. Likevel mener Kirkerådet at ivaretagelse av sørsamisk språk i kirkelivet nå må gis absolutt prioritet. Skal sørsamisk overleve som bruksspråk både generelt, og i kirkelig sammenheng, må tiltak settes inn nå. Prest for sørsamer har så langt

vært en nøkkelperson i ivaretagelsen av sørsamisk språk i sørsamisk kirkeliv da han har sørsamisk som morsmål. Vedkommende nærmer seg pensjonsalder, og det er ikke sannsynlig at man i nærmeste framtid vil kunne rekruttere inn en prest med sørsamisk språkkompetanse på samme nivå. I lys av dette blir det enda viktigere at Saemien åålmege får en stillingsressurs som kan jobbe særlig med språkutviklingstiltak knyttet til den sørsamiske kategorialmenigheten. Kirkerådet forutsetter at denne stillingen kommer på plass i statsbudsjettet 2013.

Kirkerådet vil samtidig understreke at det er behov for å styrke driften av Saemien åålmege, og at dette bør gjøres ved å øke stillingen som daglig leder fra 50 til 100 %.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Vedtaket har ingen økonomiske eller administrative konsekvenser for Kirkerådet eller Samisk kirkeråd, med unntak av at en evt. ny sørsamisk språkmedarbeiderstilling også vil ivareta visse oversetteroppgaver for Samisk kirkeråd.